

Kveita

Det var en gang en mann som var reist ut på sjøen for å dra kveitevaden sin. Han halte og han dro, men det fantes ikke fisk på krokene før han kom til den siste. Der hang det en lubben småkveite og slo med halen, og sprellet og vrikket og gjorde all den motstand den formådde for å komme seg løs. Og glad var mannen, da han endelig fikk vippet den over båtripen.

«Ta og skjær meg i ti beter», sa kveita. «To skal du gi kjerringen din, to skal du gi merra, to skal du gi bikkja, to skal du plante i kålhagen, og to skal du hive på sjøen.

Men gallen min skal du dele og ha på to glass, og sette dem på øverste hyllen i skråskapet på stuen.»

Ja, mannen gjorde som kveita bad ham; og før året var omme, fikk kjerringen hans to velskapt gutter, merra to viltre foler, bikkja to gilde valper, og i kålhagen vokste det opp to prektige sverd.

Men de to betene som han kastet på sjøen, ble til to villender, og når tvillingguttene lekte seg nede ved fjæren, kom de svømmende fra utholmene og tok del i leken.

«Rop på oss hvis dere kommer i nød», sa de, og det lovte guttene.

Så gikk det noen år. – Tvillingene vokste fort, og ble større og sterkere og mere for seg enn barn i deres alder brukte være, og en dag gikk de til far sin og bad om lov til å dra ut i verden og prøve lykken.

Han sa ikke nei. De fikk hver sin hest og hver sin hund og hver sitt sverd og hver sitt glass med kveitegalle.

Så bad han dem ikke å glemme hva folk de var kommet av, og formante dem til å stå sammen i farens stund, og det gav de ham hånden på, bad farvel med foreldrene og red av gårde.

Da de hadde ridd en dagstid, eller kanskje det var mere, kom de til en korsvei dypt inne i en stor skog.

«Her må vi skilles», sa den førstefødte tvillingbroren. «Vil du ri mot øst, så rir jeg mot vest, og vil du ri mot sør, så rir jeg mot nord. Men glem ikke å se på glasset ditt hver kveld før du sovner. Er gallen grønn, er alt vel, men er den rød som blod, er jeg i stor fare, og du må komme og hjelpe meg, akkurat som jeg kommer og hjelper deg straks jeg ser du er i nød.

Men vil du som jeg, så legger vi navn på dyrene våre før vi skilles. Min hest skal hete Lynsnar, hva kaller du din?»

«Trampihjel, og hunden min skal hete Spørham», svarte den yngste tvillingen.

«Da kaller jeg min for Liksomdu», sa den eldste tvillingen.

Så bad de farvel og ønsket hverandre lykke på ferden, og den yngste tvillingen red mot vest og bror hans mot øst.

Da den yngste tvillingen hadde ridd en stund, tok veien på å smalne til den endte i en sti, ikke bredere enn at hesten måtte gå i skritt. Skogen stod som en tett vegg på begge

sider av stien, og trærne var så høye at de skygget både for solen og dagslyset, og hadde han ikke hatt hesten og hunden sin til selskap, hadde han rent mistet motet, ung og uvant som han var ved å være borte fra tvillingbror sin.

Hele dagen red han, og da det lakket mot kveld, kom han til en åpning i skogen. Der lå et tjern omkranset av skog på tre sider, og på den fjerde var en stupbratt fjellvegg.

Han red frem til bredden, slapp hesten sin på beite og gjorde opp et bål.

Så fant han frem fiskesnøret sitt, hengte agn på kroken og slengte den utpå for å se om det var fisk.

Han fikk napp med en eneste gang, det var en mørk, stor aure, og han tok

og rensket den og la den ned i glørne; og Spørham satt ved siden og ventet på sin part.

Best de satt der og koset seg ved bålet, tok vannet i tjernet på å skvalpe over alle bredder. Et fælt troll med faks som en hest og en kjeft så vidåpen at det rommelig kunne stå en båt med oppreist mast og seil inne i den, kom opp midt ute på dypet og tok på å slafse i seg av all gjørmen og mudderet som hadde hengt ved det nede på vassbunnen.

Men så fikk det teften av gutten som satt og stekte fisk inne på strandbredden.

«Hvem er det som stjeler av min fisk?» skrek det, så gjenlyden ljomet tilbake fra fjellveggen.

«Den var min før den var din!» ropte tvillingen tilbake, han var ikke redd for å være bestemt med et troll inne på storskogen senkvelds.

Trollet skrek stygt og fosset mot land.

«Hva heter hunden din?» spurte det og tøyde det fæle, faksgrodne hodet sitt opp av vannet for å nå den og få den innenfor tanngarden.

«Spørham», svarte gutten, og lo enda han så at trollet hadde et tykt panser av skjell nedover halsen og ryggen, så det ble uråd for ham å få sverdet sitt til å bite der.

«Det var deg og ikke bikkja jeg spurte!» brølte trollet og glefset etter ham.

«Min hest, Trampihjel!» ropte tvillingen, og i det samme kom hesten galopperende ut av skogen og til å trampe på hodet og nakken og halsen til trollet med de veldige, jernskodde hovene, så panseret brast i tusen biter.

«La nå meg komme til», bad tvillingen, han dro sverdet av skjeden og skilte trollhodet fra kroppen med ett eneste hugg. Kroppen sank til bunns, men hodet ble liggende tilbake på bredden. Og gutten dyppet lommetørklessnippen sin i blodet, for han hadde hørt at trollblod gav ti manns styrke og fridde fra skrømt.

I det samme tok det på å ringle og single i løvet på alle trærne rundt tjernet, og opp av vannet dukket et slott av det reneste gull, med søyler og svalganger og med lys i alle vinduene.

Da han hadde glant på slottet både lenge og vel, lot han Spørham og Trampihjel bli igjen utenfor, men selv gikk han inn slottsporten. Det hørtes ikke en lyd, og levende skapning var ikke å se.

Han steg opp trinnene i gulltrappen og ruslet inn. Fra sal til sal gikk han, og allesteds

lavet det av alskens stas og herlighet, langt overflødigere enn menneskelig forstand formådde å fatte.

I den innerste salen lå en jomfru på en seng av gull og sov. Hun var hvit og rød som melk og blod, og fager som en av Guds egne engler; men enda han snakket til henne og rusket borti henne og prøvde å få henne våken, sov hun like fast.

Så kysset han henne på munnen, ripet navnet sitt inn i gullveggen over sengen, og gikk ut av slottet alene som han var kommet inn i det.

Da det første gry av dag syntes seg på østhimlen, spente han salen på Trampihjel, plystret på hunden og red vekk fra slottet.

Blåne opp og blåne ned red han, og langt om lenge kom han til en kongsgård. Han gikk inn til kongen og bad om tjeneste til seg selv og stallrom og fór til hesten sin.

Kongen likte ham godt og gav ham plass blant sine riddersmenn; og maken til Trampihjel fantes ikke blant alle hestene på stallen.

Kongen var noe til års, men dronningen var ung og leken, og fór og svinset og gjorde seg til for mannen sin. Likevel merket tvillingen snart at kongen var tung til sinns, og da han spurte de andre riddersmennene, fikk han vite at kongen hadde vært gift før og hatt to døtre med den første dronningen.

Da hun døde, sørget han svært. Men litt etter litt mildnet sorgen. Han hadde jo de to døtrene sine å trøste seg ved. De var vakre som Guds klare dag, og ømme og godhjertede mot fattig og rik, så det var som et himmelrike å være på slottet.

Men en høstnatt i forrykende storm, forliste et skip på havet utenfor kongens gård. En fremmed prinsesse drev i land på en planke, og henne ble kongen så glad i at han tok og gjorde henne til dronning, enda ikke en levende sjel kunne si ham hvor prinsessen var kommet ifra.

Dagen etter bryllupet var det stor fest med lek og alskens oppvisning. Men eldstedatteren snek seg vekk fra gjestene og all moroen og gikk ned til stranden og satte seg på en bergnabb. Hun savnet mor sin, og fant det vanskeligere enn hun kunne orke å bære å se en annen på hennes plass.

Da ungdronningen merket at prinsessen var borte, lurte hun seg etter henne uten at noen så det, og drysset et hvitt pulver over hodet på prinsessen, som satt hensunket i all bedrøvelse og ikke sanset at hun kom.

Ikke før var pulveret drysset, så mistet prinsessen sin menneskeham og ble til en sort svane, og med et sårt skrik lettet hun vingene og fløy utover havet.

Men på slottet ble det et stort oppstyr da de merket at den eldste prinsessen var borte. De lette etter henne både høyt og lavt, og skicket bud til nabokongene for å spørre om hun var kommet dit, men like lite hjalp det.

Kongen var så bedrøvet at han verken kunne sove eller spise; men da gjorde ungdronningen seg dobbelt lekker og trøstet ham med at datteren hans sikkert fant veien hjem igjen, når bare fortryllelsen over å ha fått stemor i huset hadde gitt seg.

Så var det en dag kongen var på jakt. Ungdronningen og yngsteprinsessen og en hel flokk riddersmenn var også med.

Best de red og var glad til sinns alle som en, brøt et troll frem av den tettete

storskogen, tok prinsessen ut av ridesalen og strøk inn i skogen med henne.

Det ble en jammer og en oppstandelse! Kongen raste av harme og sorg, og riddersmennene sprenget etter trollet. Men skogen stengte, og da de fikk hugget seg vei, var hun ingensteds å se.

Men fra den dag var kongen en sorgens mann, og han lot ungdronningen styre og bråke som hun selv ville.

Den yngste tvillingen gikk og grunnet på det han hadde hørt; og da han hadde grunnet både lenge og vel, gikk han til kongen og bød seg til å lete etter prinsessene.

«Jeg tror jeg vet hvor den ene er», sa han, «og finner jeg først den ene, blir det vel en råd til å få oppspurt den andre også.»

«Du finner dem aldri», klaget kongen mismodig. Men ungdronningen sa han skulle bare dra i vei, og gav ham et lite glass med en styrkedrikk, i tilfelle han ble så sliten og nedfor at motet forlot ham.

Tidlig om morgenen red han ut av kongens gård og tok veien tilbake til skogen og tjernet med gullslottet. Han red blåne opp og blåne ned, og langt om lenge var han fremme der hvor skogen begynte.

Men da han skulle se seg om etter stien han en gang hadde fulgt, kom en tett tåke krypende langs med jorden, og det var umulig å ta seg frem for mann og hest.

Men frem skulle han, og frem måtte han, og i sin nød kom han til å huske på anden, og han ropte på den.

Ikke før var ordene sluppet ham ut av munnen, så suste det av rappe vingeslag gjennom tåken, og anden var der.

«Følg meg», sa den, og fløy foran til de kom til tjernet med gullslottet.

«Takk skal du ha!» sa tvillingen, og gav seg ikke stunder til å røre ved nisten, enda han var både sulten og trett, men gikk inn på slottet og vandret gjennom alle salene til han kom til den sovende jomfruen. Hun lå som han hadde forlatt henne, og navnet hans stod ripet inn i gullveggen over sengen.

Han kalte på henne og strøk henne over håret og bad henne så vakkert om å våkne, så skulle han føre henne hjem til far hennes. Men hun sov like fast.

Som alt er fortalt, tvillingen hadde ridd dag ut og dag inn og attåt flakket om i tåken. Han var trett og han var sulten, og så tok han en slurk av styrkedrikken ungdronningen hadde gitt ham med på veien.

Men ikke før var drikken sunket ned gjennom halsen hans, så stupte han tversover sengen og sov som en sten.

Den eldste tvillingen red på Lynsnar mot øst, og Liksomdu diltet etter.

Da han hadde ridd, jeg vet ikke i hvor mange døgn, kom han til en fjord, og han steg av hesten for å lete seg tak over hodet, mens han ventet på en leilighet til å komme over fjorden.

Han fant en liten jordhytte uten dør og uten vindu; men han hadde da ly for regn og blåst, og han tente opp varme på peisen, laget seg et leie av granbar og tok frem nisten sin. Gjennom døråpningen så han fjorden, som lå blank og speilte himmelen og solen som sank bak tretoppene langt borte på andre siden av fjorden.

Da bruste en sort svane forbi. Den sang så vakkert, og i forbifarten skimtet han en gyllen krone på hodet dens.

Ut fra land fløy den til en skogkledd holme omtrent midtfjord. Der ble den borte.

Hele natten og neste dag tenkte han ikke på annet enn svanen og ønsket han skulle få se den igjen. Det fikk han også. Om kvelden da solen var ved å gå ned, kom svanen brusende forbi hytten hans, og gullkronen skinte blank i solglansen.

Ut til holmen fløy den, og eldste tvillingen lovt med seg selv at dit skulle han også, om han så skulle trå blod i sin egen sko for å komme dit.

Da han hadde sittet og grunnet en stund, ropte han på villanden, for større nød enn den han nå var stedt i, kunne han aldri oppleve.

Ikke før var ordene sluppet ham ut av munnen, så var anden der.

«Før meg ut til holmen», sa han; og anden bad ham sette seg opp på ryggen hennes, så skulle hun frakte ham over.

Han gjorde som hun sa, og Lynsnar og Liksomdu fulgte etter på svøm.

Inne mellom trærne på holmen skimtet det frem et lysskjær, og han gikk etter det og kom til en vakker, liten stue. Det røk av pipen, og gjennom vindusrutene så han en deilig jomfru med utslått hår gå og stelle i stand mat til seg.

Han banket på døren, steg inn og bad freden i huset.

«Freden igjen», svarte jomfruen. «Men hvordan er du, som hverken er fugl eller fisk, kommet hit ut til holmen min?» spurte hun.

«Å, jeg kom på min egen måte, jeg», svarte eldste tvillingen og satte seg på krakken nede ved døren.

Da hun hadde fått maten på bordet, bad hun ham sette seg borttil og ikke forsmå det ringe hun hadde å by på, og hun slapp å be ham to ganger.

Siden ble de sittende og prate sammen. Han sa hvem han var, og hun fortalte at hun var en forhekset prinsesse. Om dagen var hun en sort svane, og om natten var hun menneske og holdt til i stuen her ute på holmen. Det var andredronningen til far hennes som hadde kastet svaneham på henne, og løst ble hun ikke av trolldommen før hun som gjorde det lå lik.

Hver morgen straks dagen rant, krøp prinsessen i svanehammen og fløy bort; og om kvelden når solen gikk ned bak skogtoppene på andre siden av fjorden, vendte hun tilbake og ble menneske igjen.

Men så var det en kveld eldstetvillingen kom til å titte på glasset han bar i lommen. Kveitegallen var rød som blod, og han sa til prinsessen at tvillingbror hans var i stor fare, og at han måtte avsted for å hjelpe ham.

Prinsessen gikk til skapet og tok frem en liten eske med to små, grønne blad på bunnen. De var plukket av livets tre, og engelen som holdt vakt, hadde gitt henne dem en dag hun på sin flukt kom forbi paradisetts have.

Hun ba ham ta esken med, for bladene kunne kanskje bli ham til nytte, og selv hadde hun ikke bruk for dem.

Så tok de avskjed med hverandre, og han lovt sikkert å komme tilbake.

Anden bar ham til land, og siden red han på Lynsnar til gullslottet i skogtjernet. Han gikk

gjennom alle salene og fant jomfruen og bror sin i dyp søvn i den innerste. Og det nyttet ikke alt det han gjorde for å få dem våken.

Men så husket han på bladene prinsessen hadde gitt ham, og han tok og stakk et av dem i munnen på tvillingbroren, og søvnen var som strøket av ham.

Siden vekket de jomfruen; og det viste seg at hun var den kongedatteren skogtrollet hadde tatt, og så red de sammen til kongens gård.

Da ungdronningen fikk se dem, skapte hun seg om til en ulv og fløy på hundene. Men Spørham og Liksomdu hadde skarpe tenner. De flengte ulvepelsen, og ut fór en linnorm og satte like på kongedatteren.

Men snarere enn linnormen var eldstetvillingen! Han slet sverdet av skjeden og hugg hodet av ormen.

Kongen ble så glad da han fikk se yngstedatteren at han både lo og gråt. Og da han fikk høre at den andre datteren var i livet og frelst fra trolldommen stemoren hadde lagt på henne, var det ingen ende på gleden.

Han gikk straks i gang med å lage til bryllups for døtrene sine, og da eldstetvillingen kom med prinsessen, var alt ferdig, og brødrene dro til kirken med hver sin brud.

Siden delte han kongeriket mellom tvillingene og satte dem til å være konger i sitt sted, for selv var han gammel og mett av dage.

Og snipp, snapp, snute, nå er eventyret ute.

Ordforklaringer

- **kveitevad:** line med flere kroker til å fiske kveite med, snøret senkes ned i vannet og blir værende der en lengre tid
- **formå:** klare, make, greie
- **galle:** fordøyelsesvæske fra leveren
- **gild:** flott, staselig
- **formane:** advare, oppfordre sterkt
- **faks:** lurvete hår, refererer til gress av Lodnefaksslekta (Bromus)
- **skrømt:** spøkelse, gjenferd
- **lave:** å drysse eller falle ned i store mengder
- **alskens:** all slags, masse forskjellige slags
- **blåne:** fjell som er så langt borte man kan se, og ser blåaktig ut (et synsbedrag forårsaket av atmosfæren)
- **bergnabb:** bergknatt
- **sprengje:** ri fort
- **være stedt i:** befinne seg i stor fare eller nød
- **ligge lik:** være død
- **linnorm:** stor slangelignende skapning fra norsk folketro

Lastet fra:

EventyrForAlle.no

Norsk folkeeventyr fra Nord-Norge, samlet av Regine Normann (1867-1939).
(Offentlig eiendom - public domain)

Kilde: [Eventyr, 1925 \(nb.no\)](#)

Teksten er noe redigert av Karl-Robert Rønning.

Dette verket er lisensiert under følgende Creative Commons lisens: Navngivelse-DelPåSammeVilkår 4.0 Internasjonal. For å se en kopi av denne lisensen, besøk <http://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/>.

Illustratør: Karl-Robert Rønning

Laget ved hjelp av bilder fra pixabay.com og commons.wikimedia.org.
(Offentlig eiendom - public domain)

Dette verket er lisensiert under følgende Creative Commons lisens: Navngivelse-DelPåSammeVilkår 4.0 Internasjonal. For å se en kopi av denne lisensen, besøk <http://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/>.